

בגדר תקנת בתולה נישאת ליום הרביעי

משום הכי וודאי לא מתקני רבנן, אלא כיון דמהימן בהני אפילו ע"פ עצמו, ובכולהו איכא סרסא דחששא דלמא אתי סהדי, תקנו בכולהו, והיינו פשיטותא דאתי למיפשט ממתני, דמתני' לא סגי דלא מהימן ע"פ עצמו, או בטענת פתח פתוח או בטענת דמים, הלכך תקנה דיום הרביעי אכולהו היא.

ו. שולחן ערוך יורה דעה קי, ט

אבל אם היו ב' ספיקות אם היה כאן איסור כלל, ונודעו ב' הספיקות ביחד, מתירים ספק ספיקא בכל מקום, אפילו באיסור דאורייתא וגופו של איסור, ואפילו היה לו חזקת איסור, כגון עוף שבחזקת איסור עומד ונשבר או נשמת גפו ספק מחיים או לאחר שחיטה, ואם תמצא לומר מחיים, שמא לא נקבה הריאה, יש להתיר מכח ספק ספיקא; אף על פי שיש לברר על ידי בדיקת הריאה, אין לחוש.

ז. מהר"ם חלאווה פסחים ד:

אלא ש"מ דכיון דאפשר למיקם עליה דמלתא כל בספיקא צריכה בדיקה וכן בכל ספק דרבנן או ספק ספיקא דאורייתא כל שאיפשר לעמוד על בירורו של דבר אין מתירין עד שיעמדו עליו.

ח. שולחן ערוך יורה דעה א, א

הכל שוחטין לכתחלה, אפילו נשים ועבדים וכל אדם, אפילו אין מכירין אותו שמוחזק לשחוט שלא יתעלף, וגם אין יודעין בו שהוא מומחה ויודע הלכות שחיטה, מותר ליתן לו לכתחלה לשחוט, ומותר לאכול משחיטתו, שרוב הרגילין לשחוט הם בחזקת מומחין ומוחזקין. במה דברים אמורים, כשאינו לפנינו, אז מותר לאכול משחיטתו וסומכים על החזקה. אבל אם הוא לפנינו, צריך לבדוק אם הוא מומחה ויודע הלכות שחיטה, אבל אין צריך לשאלו אם נתעלף.

ט. תלמוד בבלי כתובות ג.

אמר רב שמואל בר יצחק: לא שנו אלא מתקנת עזרא ואילך, שאין בתי דינין קבועין אלא בשני ובחמישי, אבל קודם תקנת עזרא שבת דינין קבועין בכל יום, אשה נשאת בכל יום. קודם תקנת עזרא מאי דהוה הוה! הכי קאמר: אי איכא בתי דינין דקבועין האידינא כקודם תקנת עזרא, אשה נשאת בכל יום. הא בעינן שקדו! דטריח ליה.

י. חדושי הרמב"ן כתובות ב.

והיינו טעמא נמי דלא קתני במתני' מפורש שקדו לבתולה דאי טריח ליה נשאת נמי באחד בשבת ואם יש לו טענת בתולים ישכים לב"ד, אלמא לא קתני אלא טעמא דאיתיה לעולם ולא מחלפא.

יא. חדושי הרשב"א שם

הא [דלא] מפרש טעמא לאלמנה משום דתקנת שקדו אינה תקנה קבועה דבאיניש דלא חייש לברכה אי נמי אדם בטל דליכא משום שקדו נושא את האלמנה כל זמן שירצה וכדמשמע בגמ', והיינו טעמא נמי דלא מפרש במתני' טעמא דיום ראשון אין הבתולה נשאת בו, משום [דהיכא] דטריח ליה דליכא משום דשקדו, נושא באחד בשבת וכדאיתא בגמרא.

א. תלמוד בבלי כתובות ב.

מתני'. בתולה נשאת ליום הרביעי, ואלמנה - ליום החמישי; שפעמים בשבת בתי דינין יושבין בעיירות, ביום השני וביום החמישי, שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לבית דין. וכו' אמר רב יהודה אמר שמואל: מפני מה אמרו בתולה נשאת ליום הרביעי? שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לב"ד; ותינשא באחד בשבת, שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לבית דין! שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא טורח בסעודה שלשה ימים, אחד בשבת ושני בשבת ושלישי בשבת, וברביעי כונסה וכו'.

ב. תלמוד בבלי שם ט.

האומר פתח פתוח מצאתי. נאמן לאוסרה עליו. ואמאי? ספק ספיקא הוא, ספק תחתיו ספק אין תחתיו, ואם תמצא לומר תחתיו, ספק באונס ספק ברצון! לא צריכא, באשת כהן. ואיב"א: באשת ישראל, וכגון דקביל בה אבוא קידושין פחותה מבת ג' שנים ויום אחד.

ג. תוספות שם ב.

שאם היה לו טענת וכו'. וא"ת הא תינח אשת כהן או פחותה מבת שלש דליכא אלא חד ספיקא כדאמרין בגמרא (ט). אבל בשאר נשים דאיכא ספק ספיקא אמאי תנשא ליום ד' ואומר ר"ת דלא פלוג רבנן בתקנתא ומשום אשת כהן ופחותה מג' תקנו בכל הנשים שינשאו ביום ד' ובקונטרס פי' שמתוך כך יתברר הדבר ויבואו עדים שזינתה ברצון וקשה לפירושו וכו' ועי"ל דגם לפ"ה לא היו מתקנים שתהא ניסת ליום ד' משום שמא יתברר על ידי עדים אבל כיון דבאשת כהן ובפחותה מבת שלש דנאמן לאוסרה עליו תקנו שתהא ניסת ברביעי גם בשאר נשים תקנו משום שמתוך כך יצא הקול ויתברר הדבר על ידי עדים והשתא מייתי אביי שפיר ממתניתין דבאשת כהן ובפחותה מבת שלש נאמן לאוסרה עליו. ותימה דהכא משמע דמשום חששא דזנות תקנו שתהא ניסת ברביעי ובפ"ב דגטין (דף יז. ושם) איכא מ"ד דתקנו זמן בגטין משום פירי אבל משום שמא יחפה על בת אחותו לא חיישינן משום דזנות לא שכיח וי"ל דהתם קאמר זנות דאתי לידי מיתה דהיינו בהתראה ובעדים לא שכיח אי נמי הכא שלא תשב עמו באיסור כל ימיו חשו אפילו לזנות אף על גב דלא שכיח.

ד. חדושי הרשב"א שם

שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לב"ד. פירש רש"י ז"ל משכים לב"ד בעוד שכעסו עליו כדי שלא תתקורר דעתו ויקיימנה באיסור ומתוך שישכים לב"ד יצא הקול ויבואו עדים שזינתה תחתיו ע"כ, ולפי פירוש זה יש אומרים דתקנתא דמתניתין לא היתה אלא באותם שהוא צריך לעדים לאוסרה עליו כגון דאיכא תרי ספיקי, אבל באותם שהוא נאמן לאוסרה עליו דלית בהו אלא חדא ספיקא כגון אשת כהן דאפילו באונס אסורה אי נמי באשת ישראל שקידשה פחותה מבת שלש שנים ויום אחד לא תקנו חכמים כלום שהרי הוא אוסרה על עצמו וא"צ ב"ד.

ה. רא"ה שם

ונראה לומר דוודאי הכי הוא, דעיקר תקנה משום הנך הוי, שהוא נאמן עליהם ע"פ עצמו, דהיינו אשת כהן או שנתקדשה פחות משלש שנים, מיהו אלו ליכא למיחש אלא להנך ולא לאחרני כלל,

יב. שיטה מקובצת כתובות ג.

את הבתולה לתלות את הענין בדידיה דהכי נמי קתני האישי מקדש משום דאיירי בדידיה וכדמסיים ואזיל בו ובשלוחו וכי קתני בה ובשלוחה קתני האשה מתקדשת.

יח. תלמוד בבלי שם

ואיכא דבעי לה מיבעיא: חלה הוא, מהו? התם טעמא מאי? משום דאניס, והכא נמי הא אניס, או דלמא התם אניס בתקנתא דתקינן ליה רבנן, הכא לא? ואם תמצי לומר: חלה הוא מעלה לה מזונות, חלתה היא, מהו? מצי אמר לה אנא הא קאימנא, או דלמא מציא אמרה ליה נסתחפה שדהו?

יט. חדושי הרשב"א שם

או דילמא התם אניס בתקנתא דרבנן. פי' שהתקינן לתקנתה ומשום לתה דידה נתעכב.

כ. שיטה מקובצת שם

וכן מצאתי בקונטרס אחד ז"ל. איכא למידק בהאי שמעתא מאי קאמר רב יוסף לפיכך וכו' פשיטא דאם חלה הוא או חלתה היא כמו הגיע זמן באחד בשבת דהוי אונס ומאי אשמועינן רב יוסף ועוד בעל הבעיא קאמר או דילמא התם אניס בתקנתא דרבנן כו' מה טעם יש לחלק אדרבא יותר גדול הוא אונס בידי שמים מאונס דתקנתא ויש לומר דהכי קאמר התם אניס בתקנתא דהתקינן רבנן לתועלתה כדפירשתי דעיקר התקנה לתועלתה נתקנה ולאפוקי מזאת הסברא אשמועינן רב יוסף עכ"מ בקונטרס של החכם החסיד כמה"ר יוסף קורקוש ז"ל. ולי טעם לשבח איכא לחלק דכי אניס בתקנתא דרבנן משום הכי אינו מעלה לה מזונות דהא דתנן הגיע זמן כו' הוה ליה כאלו לא הגיע הזמן כיון דרבנן גופייהו התקינן שלא תנשא ביום א' וגם הוא בעי לכנוס אלא דרבנן קא מעכבי עליה אבל חלה הוא שפיר הגיע זמן אלא שמחמתו בסבת חוליו נתעכב מלכנוס ואיהו מרצונו לא בעי לכנוס עד שיתרפא הילכך יעלה לה מזונות וק"ל. ובספרים שלנו גרסינן או דילמא התם אניס בתקנתא דהתקינן ליה רבנן הכא לא וזאת הגרסא עולה יפה במאי דכתיבנא מיהו מצאתי בספרים ישנים מקלף ישן נושן דהכי גרסינן או דילמא התם אניס בתקנה דהתקינן לה רבנן כו' והיינו כפירוש הרשב"א ז"ל והקונטרס.

כא. תוספות שם

מציא אמרה ליה נסתחפה שדהו - ואינו יכול לטעון דאדרבה מזלה גרם דכיון דלא מיפקדא אפריה ורביה לא מיענשא כדאמרין בהבא על יבמתו (יבמות דף סד:) ועוד דהאשה היא שדה של הבעל ואין הבעל שדה שלה.

כב. חדושי הריטב"א כתובות ג.

אי איכא בתי דינים דקבועין האידנא. פי' והא קמ"ל דאע"ג דדבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו (ביצה ה' א'), שאני הכא דמעיקרא כשנשנית משנתינו על דעת כן נשנית דכי איכא בתי דינים קבועים בכל יום דליהדר דינא כדמעיקרא.

הא בעינן שקדו. הא כתיבנא לעיל דלשיטת רש"י דוקא היכא דליכא תקנת עזרא דאשה נשאת בכל יום הוא דאמרין דכי טריח ליה נשאת בכל יום אבל היכא דאיכא תקנת עזרא דאין האשה נשאת אלא ביום שמחרתו ב"ד דחיישינן לאקרורי דעתא אין האשה נשאת אלא בד' דתקנה קבועה שנו כאן וכן כתב הריטב"א ז"ל במס' יבמות כל מדות חכמים כך הם שלא לחלוק בגזירותיהם ותקנותיהם דאי לא לא קיימי כלל ואם אתה מחלק בהם נתפרדה החבילה. ע"כ. וכו' פי' להכי סיים הרב ז"ל או בשני בשבת לומר דכיון דאי בעי נסיב בשני בשבת דליכא משום אקרורי דעתא דבתי דינין קבועין בכל יום משום הכי היכא דטרח ליה נסיב באחד בשבת אבל לאחר תקנת עזרא דלא מצי נסיב בשני בשבת וה"ה בשאר הימים דליכא מחרתו ב"ד דאיכא למיחש לאקרורי דעתא אף הוא לא יכנוס בא' בשבת אפילו דטריח ליה וכדכתיבנא.

יג. שיטה מקובצת כתובות ב.

הילכך נקטינן לפי שיטה זו של רש"י דכי ליכא תקנת עזרא אשה נשאת בכל יום ואין כאן שום תקנתא קבועה דכי טרח אשה נשאת אפילו בא' בשבת ומשום ברכה לא מיקרי עבריינא ואינה אלא עצה טובה וכי איכא תקנת עזרא הויה ליה תקנה קבועה דאפילו טרח אינה נשאת באחד בשבת ותקנת שקדו הויה ליה תקנה גמורה וכדכתיבנן.

יד. מהרש"א [חדושי הלכות] כתובות ב.

ומיהו לא הוי איצטריך למימר דשקדו שיהא טורח בסעודה אלא יום אחד ולכך א"א שתנשא ביום א' אבל ביום ב' וביום ג' הוי סגי נמי בטעמא דטענת בתולים ואפשר לומר דקושטא קאמר דבעי ג' ימים טורח סעודה ונ"מ אם הגיע זמנה ביום ב' וביום ג' אינו מעלה לה מזונות כיון דעיכובא הוי נמי משום שמחת סעודה של חתונה דידה אבל משום טענת בתולים ה"ל כאילו הוא המעכב דלאו תיקון דידה הוא אבל א"כ הוא אם הגיע זמנה ביום ה' וביום ו' יעלה לה מזונות כיון דלית ביה טעמא דשקדו אלא טענת בתולים דאינו תיקון שלה ודו"ק:

טו. תוספות גיטין יז:

זנות לא שכיחא - פירוש זנות בעדים ובהתראה לא שכיח אבל לא בעי למימר דשום זנות לא שכיח דהא בריש כתובות (דף ב.) תקנו שתהא בתולה נישאת ביום הרביעי שאם היה לו טענת בתולים ישכים לבית דין דחיישינן לאיקרורי דעתא ומסתברא דטפי איכא למיחש לשמא תזנה מלשמא זנתה ועוד דהתם אף על גב דלא שכיח עשו תקנה וחשו שלא תאסר עליו עולמית ויתפסנה באיסור אבל הכא לא חשו אי מחייבת מיתה ולא מיקטלה כיון דלא שכיח.

טז. תוספות כתובות ב.

נשאת - הא דלא קתני נושאין את הבתולה כמו האישי מקדש (קדושין דף מא.) לפי שעתה מקצר יותר ועוד דאי תנא הכי ה"א אפי' בעל כרחא כדמשני (שם דף ב:) גבי הא דפריך וליתני האישי קונה ועוד דהתם אקרא קאי כי יקח איש אשה.

יז. שיטה מקובצת שם

ועיקר קושייתם ז"ל דכיון דטעמא דמתניתין משום שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לבית דין אלמא דמשום ידיה שלא יהיה באיסור עמה כל הימים עבדי רבנן תקנתא הילכך ה"ל למתני נושאין

אשה נשאת בכל יום. בכל יום לאו דוקא אלא בכל יום שמחרתו ב"ד יושבים קאמר לאפוקי ע"ש דלא שאפילו יבעול בו ביום לאחר שיתעסקו בצרכי חופה כבר עבר רובו של יום ואין ב"ד יושבים אלא עד חצות וכו' ולפיכך יש לתמוה על מה שמכו עכשיו לישא בשישי אף על פי שקביעות ב"ד שוה בכל הימים אלא שיש לומר דכיון דחזו דתקנת רביעי אינה קבועה דהא אמרי' דאי איכא בתי דינין קבועין בכל יום אשה נשאת בכל יום אלמא כל היכא דליכא למיחש לטענת בתולים לא איכפת לן אף עכשיו בדורות הללו כיון שלא נהגו לקדש אלא עד זמן נשואים ליכא למיחש דלדידהו שהיו מקדשים קודם זמן נשואין איכא למיחש שמא תחתיו זינתה אבל במקומות הללו שרובן מקדשין וכונסין לאלתר ליכא למיחש להכי דאם זינתה ודאי קודם לכן זינתה.

כד. תוספות כתובות ב.

מפני מה אמרו בתולה נשאת ליום הרביעי לפי ששינונו כו' - אין שואל הטעם למה נשאת ברביעי דאם כן לא הוה משני מידי אלא הכי פירושו מפני מה אמרו כלומר מאי נפקא מינה שתיקנו שנשאת ברביעי ומשני נפקא מינה לענין מזונות ותרומה ורב יוסף קא מתמה מריה דאברהם דהא נפקותא מפרשה בהדיא שאם היה לו טענת בתולים והוא מניח נפקותא זו המפורשת ותופס נפקותא אחרינא.

כה. מהרש"א [חדושי הלכות] שם

בד"ה מפני מה כו' אין שואל הטעם כו' דא"כ לא הוה משני מידי אלא כו' והוא מניח נפקותא זו כו' עכ"ל ולא ניחא להו כפרש"י ששואל על הטעם ורב יוסף הוא דקשיא ליה הכי דתלי תניא דמפרש טעמא כו' דלא הל"ל האי לישנא דתלי תניא כו' בדתניא דלא מפרש טעמא אלא דה"ל להקשות בפשיטות דעל הטעם לא משני מידי אבל על הנפקותא שפיר קאמר דתלי כו' דשבק נפקותא המפורשת כו' ומיהו ק"ק לפי' התוס' דאינו שואל כלל על הטעם אלא על הנפקותא מאי קא קשיא לרב יוסף ואימא דלכך שבק הנפקותא המפורשת במתני' משום יום א' בשבת דלא שייכא נפקותא דמתני' ודו"ק:

כו. פסקי רי"ד שם

בתולה נישאת ביום הרביעי ואלמנה ביום החמישי, שפעמים בשבת בתי דינין יושבין בעיירות ביום השני וביום החמישי, שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לבית דין. פי' חכמים תיקנו שתינשא הבתולה ברביעי כדי שיבעול בלילי חמישי, ואם לא ימצא לה בתולים ילך בבוקר לבית דין קודם שתתקדר דעתו ויתפייס עמה, ובית דין יחקרו מתי זינתה שמא זינתה תחתיו והיא אסורה לו.

כז. בית הבחירה למאירי שם

תקנו חכמים בבתולה שתנשא ברביעי ולא בשאר הימים מפני שמן הסתם אדם כונס ביום ומתיחד בלילה ואם יארע שתהא לו טענת בתולים יהא משכים לבית דין ויפרישוהו מן האיסור ואלו קבעת לו זמן ביום אחר היתה דעתו מתקדרת ויקיימנה ושמא זינתה תחתיו ברצון ואסורה לו.

כח. תוספות סנהדרין ח:

יש ללמוד מכאן דאי אתו עדים ואמרו אשת פלוני זנתה דבעי דרישה וחקירה לאוסרה על בעלה וסברא הוא דלא גרע מגזלות וחבלות.

ולי נראין דברי רש"י ז"ל עיקר דאנן בגמרא הכי קאמרינן בשלמא אי מהימן לומר פתח פתוח מצאתי ונפקא מינה דהני תרתי נשי דלית בהו אלא חד ספיקא מתסרי היינו דתקון רבנן בכל הנשים שלא ינשאו אלא בד' משום דכיון דמהימנין ליה קים לן דודאי זינתה וכיון שכן איתרעאי ועלייהו דב"ד רמי למיקם עלה דמילתא אי תחתיו אי אין תחתיו ואף על גב דכי לא משכחי סהדותא במלתא שריא לבעלה משום תרי ספיקי אפ"ה כיון דאיתרעאי עלייהו רמי למיקם אקושטא דמילתא שמא יתברר הדבר ויבאו עדים.

ל. תלמוד ירושלמי כתובות פרק א הלכה א

דא"ר הילא בשם ר' אלעזר מצא הפתח פתוח אסור לקיימה משום ספק סוטה על דעתיה דרבי לעזר בוגרת אימתי היא נישאת בתולה מן הנישואין אימתי היא נישאת מוכת עץ כרבי מאיר אימתי היא נישאת נישמענה מן הדא אם יש עדים שיצאת בהינומא ולא אידכר רביעי הדא אמרה דלית רביעי כלום.

לא. פני משה שם

אימתי היא נשאת. אי נימא דהואיל ולא שייך בה טעמא דישיכים ויבא לב"ד נשאת בכל יום או דילמא לא פלוג רבנן: נשמענה. לזה מן הדא דתנן לקמן ריש פ"ב היא אומרת בתולה נשאתי והוא אומר לא כי אלא אלמנה נשאתיך: אם יש עדים שיצאת בהינומא. כמנהג הבתולות כתובתה מאתים: ולא אידכר רביעי. ולא הוזכר שם רביעי דאם יש עדים שנשאת ברביעי כתובתה מאתים ומדלא נקטה ש"מ אין רביעי כלום דאין ראייה מרביעי דשמא בוגרת או מוכת עץ היתה ולא נשאת ברביעי וכתובתן מאתים אלמא היכא דאין להן טענת בתולים אין קפידא ברביעי:

לב. תלמוד בבלי כתובות יב.

ואיכא דמתני לה אמתניתין: בתולה אלמנה, גרושה, חלוצה, מן הנישואין - כתובתן מנה, ואין להן טענת בתולין; בתולה מן הנישואין היכי משכחת לה? כגון שנכנסה לחופה ולא נבעלה, אמר רבה, זאת אומרת: כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה - כתובתה מנה; רב אשי אמר, לעולם אימא לך: בעלמא לית לה כלל, ושאיני הכא, שהרי נכנסה לחופה. וליחוש שמא תחתיו זינתה! אמר רב שרביא: כגון שקידש ובעל לאלתר.

לג. רמב"ם הלכות אישות פרק י הלכה טו

מקום שאין בית דין יושבין בו אלא בשני ובחמישי בלבד בתולה נישאת ביום רביעי שאם היתה לו טענת בתולים ישכים לבית דין, ומנהג חכמים הוא שהנושא את הבעולה ישאנה בחמישי כדי שיהיה שמח עמה חמישי וערב שבת ושבת ויצא למלאכתו יום ראשון.

לד. שולחן ערוך אבן העזר סד, ג

י"א שאין נושאין נשים לא בערב שבת ולא באחד בשבת, גזירה שמא יבא לידי חלול שבת בתיקון הסעודה. ויש מתירין. וכן פשט המנהג לישא נשים בערב שבת, והוא שיטרח בסעודת הנישואין ג' ימים קודם הנישואין. ומקום שאין ב"ד יושבים בו אלא בשני ובחמישי בלבד, בתולה נשאת ביום רביעי, שאם היתה לו טענת בתולים ישכים לב"ד. ומנהג חכמים שהנושא את הבעולה ישאנה בחמישי, כדי שיהיה שמח עמה ג' ימים, חמישי בשבת וערב שבת ושבת, ויוצא למלאכתו יום ראשון.